Simbioza semnificanților întru crearea unui semnificat pentru a descrie calități, aprecieri, momente care nu pot fi exprimate tradițional, oferă un spațiu aparte de existență a neologismelor lexicale auctoriale, iar în cazul neologizării la Ionesco Ionesco, îndrăznim a le denumi creații conotative individuale ionesciene.

Bibliografie:

COȘERIU, Eugeniu, 1995, *Introducere în lingvistică*. Editura Echinox, Cluj-Napoca, p. 143.

ION, Angela, 2012, *Dicționar de scriitori francezi,* Polirom, Iași, p. 1139.

MANOLI, Ion, 2014, *Creativitate lexicală în poezia la zid: între necesitatea de a spune ceva interesant și kitsch,* in: *Manifest al creativității limbajului uman*/Coordonator Oana Magadalena Cenac, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, p. 210-224.

MUNTEANU, Cristinel, 2012, *Lingvistica integrală coșeriană. Teorie, aplicație și interviuri,* Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iași, p. 398.

RHEIMS, Maurice, 1969, *Dictionnaire des mots sauvages (écrivains des XIXe et XXe siècles)*, Librairie Larousse, Paris, 604 p.

CONCEPTUL DE TRANSPUNERE ÎN VIZIUNEA LUI EUGENIU COȘERIU – O PERSPECTIVĂ TRADUCTOLOGICĂ ȘI TERMINOLOGICĂ

Cristina NICHITA
Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova

Abstract. *The concept of linguistic transfer in the works of Eugenio Coseriu connects the notions of language, terminology, text and translation. The linguistic integralism that professor Eugenio Coseriu regards, allows for a wholistic perspective on translation, that reveals the functional operation of transfer at the level of texts as much as at the level of terminology. The aspects of language that Eugenio Coseriu highlights, represent a foundation for its theories of language, that explain and build the core of further theories and papers on language. With this perspective, the study on (linguistic) transfer and translation has its own explicitation among the subjects studied by the meritorious linguist and professor Eugenio Coseriu, bringing scientific argumentation and clarification to the process of translation.*

Keywords*: terminology, linguistic transfer, transcoding, transposition, translation*

Lingvistul și filosoful Eugeniu Coșeriu cuprinde în opera domniei sale o viziune vastă asupra aspectelor definitorii ale limbajului. Printre subiectele atinse în operele domniei sale regăsim tezele asupra terminologiei și transpunerii în traducere.

„Cuvintele se schimbă încontinuu, nu numai din punct de vedere fonic, ci și din punct de vedere semantic, un cuvânt nu este niciodată același. În fiecare moment se manifestă ceva care a existat deja și ceva care nu a existat niciodată înainte: o inovație în forma cuvântului, în folosirea sa, în sistemul său de asociații. Această schimbare continuă, această năzuință neîntreruptă de creație și recreație, în care, ca pe niște pânze ondulate cu mii de nuanțe sau ca pe suprafața scânteietoare a mării în bătaia soarelui, în niciun moment nu se poate fixa un sistem static concret, deoarece în fiecare moment sistemul se frânge pentru a se reconstitui și pentru a se frânge din nou în momentele imediat succesive, această schimbare continuă este, tocmai, ceea ce numim realitatea limbajului", conchide Eugeniu Coșeriu în lucrarea *Creația metaforică în limbaj* din 1977 (Coșeriu, 1999-2001:26).

Profesorul descrie limbajul, în primul rând, ca un fenomen social, care se produce în societate și este determinat dintr-o perspectivă socială – adică la producerea actului lingvistic se așteaptă să fie prezenți cel puțin doi indivizi (vorbitorul și ascultătorul) – și având în vedere că semnele folosite trebuie să fie, cel puțin până la un anumit punct, comprehensibile și acceptabile în cadrul unei anumite

comunități, și depind, în parte, de componența, starea și istoria comunității respective. De asemenea, Eugeniu Coșeriu propune punctul de vedere fizio-fiziologic, în care limbajul este văzut ca un fenomen acustic produs printr-o serie de mișcări articulatorii ale aparatului fonator care sunt captate de aparatul auditiv. Având în vedere operațiile psihice de dinaintea actului de fonație (la vorbitor) și ulterioare actului de audiție din punct de vedere fiziologic (la ascultător), limbajul este un fenomen psihic. Din perspectiva relațiilor, pe care, prin semnificație, vorbitorul și ascultătorul le stabilesc între expresia (produsă sau / și captată) și lucruri sau realitate (adică ceea ce se consideră a fi independent de gândirea lor), limbajul este sau implică și o operație logică. S-ar mai putea adăuga, așa cum ne învață psihologia behavioristă, că limbajul este un fenomen specific de comportament ființelor umane.

Conform tezelor domniei sale asupra limbajului, cuvintele sunt substitute ale lucrurilor, iar din acest raționament, semnificatul coincide cu desemnarea. O altă teză se referă la distincția fundamentală între desemnare (referința la realitățile extralingvistice), semnificație / semnificat (conținutul de limbă dat de semnificat) și sens (conținutul unui act lingvistic in vivo). Iar la nivelul lexicului, desemnarea nefiind faptul primar al limbajului, ci un fapt secundar, subordonat semnificației, prin faptul că raportează un lucru constatat la o semnificație deja dată. În terminologie, însă, raportul dintre semnificație și desemnare este inversat prin demersul terminologului, de la desemnare la semnificație, demers prin care sunt numite clase (de lucruri), obiecte anterior cunoscute, cu ajutorul termenilor. Astfel, în viziunea coșeriană, limbajul se transformă în nomenclatură. Referitor la diferența dintre lexicul comun și în lexicul specializat, deosebirile sunt fundamentale, consideră lingvistul român. Din perspectiva organizării, lexicul comun este structurat idiomatic, caracteristică dată de diferențele de semnificat care ajută la funcționarea cuvintelor. Limbajele specializate sunt nomenclaturi in vitro, impuse de exigențele științei, de relațiile pe care le stabilesc cu realitatea obiectelor, a lucrurilor. În cazul discursului specializat, unde terminologia este funcțională in vivo, se impune o abordare specifică.

În această privință, este bine cunoscut faptul că terminologia presupune delimitări cât mai precise, definite sau definibile prin criterii obiective, adică prin trăsături ce aparțin obiectelor reale. Prin referire la structurile lingvistice, adică la cuvinte, un termen poate deveni un cuvânt obișnuit, iar reciproca este și ea valabilă.

Majoritatea terminologiilor se încadrează în limbi mai degrabă prin semnificant, decât prin semnificat, iar semnificatele termenilor sunt, astfel, interidiomatice. Din aceste considerente devine clar că termenii pot fi traduși ușor în comunitățile care au un grad comparabil de dezvoltare a științelor și tehnicii. Făcând referire la exemplul traducerilor tehnice, domnia sa descrie că este posibilă o traducere a termenilor printr-o substituire a semnificanților dintr-o limbă în alta, iar transpunerea semnificatelor unei limbi către semnificatele altei limbi, în acest caz, fiind biunivocă. De aceea, pentru atribuirea și verificarea semnificatelor este necesară cunoașterea științelor și tehnicilor cărora le corespund, nu pur și simplu a limbilor concrete. Respectivele semnificate se definesc în raport cu universul de discurs în care se încadrează.

Lingvistul român, de asemenea, studiază ansamblul de operațiuni ce duc de la semnificate la designate, care cuprind, în primă inatanță, determinarea și, apoi, actualizarea, aceasta fiind operația primară a acestui ansamblu. Astfel, operațiunile în limbaj, în cazul determinării, se îndeplinesc pentru a spune ceva despre ceva cu semnele limbii, pentru a actualiza și a direcționa către realitatea concretă un semn virtual, aparținând limbii, sau pentru a delimita, preciza și orienta referința unui semn.

Este de menționat faptul că obiectele cogniției lingvistice sunt obiectele ca semnificate, ca participiul verbului a semnifica, obiectele devenind vizibile prin intermediul ansamblului structurant cognitiv specific limbii istorice în care gândim. Astfel, designat reprezintă, în primul rând, un obiect existent în realitate și la care facem trimitere prin intermediul semnificatului sau un obiect proiectat ca real cu mijloacele limbajului prin intermediul semnificatului.

Referitor la funcționarea limbajului, profesorul Coșeriu implică că: pe de o parte, această lume însăși ne apare ca atare fiindcă o formalizare anterioară prin limbaj a constituit-o, iar, pe de altă parte, actul de vorbire însuși operează o deschidere, înființează o perspectivă, în lumina căreia, obiectele, chiar provenite din lume, suferă o resemnificare. Această operație, specifică limbajului, de resemnificare / redesignare constituie obiectele gândirii sau ale comunicării.

În acest sens, Eugeniu Coșeriu utiliza conceptul de sinonimie cognitivă în abordarea limbilor naturale și a semnificatelor, ce formează baza lingvistică a limbajelor specializate. Domnia sa privește limbajul ca expresie al cărei nucleu îl reprezintă semnificatul, trăsătură care nu îi permite să opereze cu opoziții decide dacă se respectă noțiunea de adevăr sau poetic(itate). Aceste distincții (dezvoltate după tiparele științifice ale logicii) apar în cercetările consacrate științei limbajului, care deosebesc limbajele specializate de limbajul poetic și de uzul limbii sau aspectul pragmatic, în concepția profesorului român.

Gradul înalt de univocitate semantică din domeniul terminologiei obligă la restrângerea și evitarea sinonimiei, fenomen care oferă o atenție deosebită funcției referențiale (în discursul specializat).

În cercetarea terminologiilor se studiază planul lingvistic și extralingvistic, cel al realității; ceea ce este valabil și la nivel textual. Abordând subiectul transpunerii, în necesitatea de a pune în valoare raportul dintre limbaj și contextul social, Eugeniu Coșeriu consideră că nu există o transpunere directă de la semnificațiile limbii-sursă către semnificațiile limbii-țintă, punctul de referință fiind desemnatul extralingvistic. În acest raport, opinia profesorului prezintă două etape ale operației de traducere: o etapă semasiologică, prin care traducătorul identifică ceea ce se desemnează în textul original – în această primă fază se stabilesc semnificatele; și etapa onomasiologică, în care autorul identifică semnificate din limba țintă care au aceeași designație ca și cele din limba sursă. Astfel, operația de traducere constă în trecerea prin etapele semasiologice și onomasiologice și includerea sensului. În acest sens, transpunerea explicitează nu doar traducerea textelor, ci și funcționarea terminologiilor în traducere.

Referitor la transpunere și traducere, Eugeniu Coșeriu deosebește, pe lângă traducerea propriu-zisă, transcodarea și transpoziția. Transcodarea se aplică traducerilor tehnice, în care se operează cu termeni tehnici și științifici, cu tipuri de desemnare univoce. O condiție de funcționare a termenilor este relația biunivocă dintre semnificare și desemnare, ceea ce permite trecerea directă de la semnificatul într-o limbă la semnificatul în altă limbă. Transpoziția presupune etapele semasiologică și onomasiologică și este folosită în situația când într-o anumită limbă lipsește conceptul corespunzător sau unitatea lingvistică respectivă, și, astfel, se recurge la împrumut sau la calc.

Marele beneficiu al teoriei traducerii elaborate de Coșeriu este faptul că aceasta are fundamente foarte solide, de ordin conceptual și terminologic, profesorul român relaționând conceptele traductologiei cu cele ale lingvisticii sale, într-un sistem numit integralism lingvistic. Obiectivul explicit al lui Coșeriu în studiile dedicate traducerii a fost prezentarea fundamentelor și caracteristicilor unei teorii realiste a traducerii pe care s-ar putea baza o lingvistică a traducerii.

Despre transpunere, în linii generale, savantul român explicitează că traducerea exactă a numeroase texte este imposibilă, și nu din puntul de vedere al diversității semantice a limbilor, ci din perspectiva empirică de a stabili echivalențele intertextuale, iar referitor la conotații, fiind o limită pentru traducerea ca transpunere; acestea nu se referă la semnele limbii, ci la lucrurile desemnate și rămân implicite, și, astfel, nu se poate cere ca ele să fie transpuse în textul tradus.

În acest sens, Coșeriu conchide cu faptul că traducerea este determinată atât de conținutul textual, de posibilitățile unei echivalențe semantice între limbile implicate, cât și prin situația istorică a traducătorului și finalitățile proprii activității de traducere.

O atare perspectivă propusă de Eugeniu Coșeriu ține finalitatea traducerii, iar teza despre transpunere explică traducerea textelor, inclusiv a terminologiilor, ca o operațiune care funcționează după principiul efectului semantic comparabil la care se ajunge prin referințele la realități extralingvistice și prin utilizarea mijloacelor lingvistice ale altei limbi.

Bibliografie:

BITIURCA, Doina, 2018, *Equivalence / Analogy in Common Vocabulary, Absolute Cognitive Synonymy in Specialised Vocabulary* în *Journal of Romanian Literary Studies*, Arhipelag XXI Press, nr 14, Tîrgu-Mureș, p. 86-95.

COȘERIU, Eugeniu, 1999-2001, *„Creația metaforică în limbaj”* în *Revista de lingvistică și știință literară*, nr 4-6, Tipografia Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, p. 8-26.